

מעדני כהן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ב שנה שלישית גליון 113

בענין מי שלא קידש בליל שבת אם מותר לשתות מים ביום קודם תפילת שחרית

רשב"ם שם, אבל היכא דלא התחיל לאכול מבעוד יום פשיטא דאסור לטעום עד שיקדש וכדחזוין בקידוש של יום, וי"ל דבא לפרש הא דאסרינן טעימה בליל שבת משחשיכה אע"פ דאין יכול לעשות סעודה, ולזה פירש דהוא משום דשבת קבעה נפשה ואוסרת לטעום עד שיקדש, ומבואר דזהו איסור בפני"ע לענין קידוש של לילה.

ומעתה י"ל דא"כ הכ"נ מי שלא קידש בלילה וצריך לקדש ביום אסור לטעום אפילו קודם תפילת שחרית, דאע"פ דמצד קידוש דיום שרי כיון דאין יכול לאכול וכנ"ל, מ"מ י"ל דהיכא דמחוייב בקידוש דלילה אסור אף בכה"ג, ואפשר עוד דכיון שכבר נאסר באכילה מבלי לילא תו לא פקע איסורו בשחרית.

יבואר דבענין לקדש בתחלת היום ולהכי אסור לטעום כלום קודם קידוש אבל באיחור הקידוש לשחרית אפשר דשרי לטעום

מיהו העיני בני יקרי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א דאפשר דיסוד סברת הב"ח דאסור לטעום משחשיכה משום דשבת קבעה נפשה [עפ"י הגמ' בפסחים וכו'ל], היינו כמו שביאר המג"א בס' רל"ה סק"ד דיסוד איסור טעימה קודם קידוש אע"פ דבשאר מצוות שרי טעימה קודם המצוה, משום דעיקר מצות קידוש הוא דוקא בתחילת הלילה בכניסת השבת ע"ש, [וכ"ה לשון הגמ' בפסחים ק"ו א' דעיקר קידוש בלילה "דכי קדיש תחילת יומא בעי לקדושי", וכן יעו"ב ברמב"ן עה"פ פ' יתרו עה"פ זכור את יום השבת לקדשו דעיקר מצות קידוש הוא בכניסת השבת כדי לקדש את השבת שכל הטעוין קידוש מתקדשין בכניסתו ע"ש], ומבואר דאין האיסור בזה משום איסור אכילה קודם מצות קידוש כדאשכחן בשאר מצוות, אלא משום דבענין שיהא הקידוש בתחילת השבת, ומשום ד"ה בענין נמי דטעימת הקידוש תהא קודמת לכל טעימה אחרת ולא יטעום כלום עד שיקדש. [וכן יעו"ב בר"ן סוכה ל"ח א' שביאר דמה"ט אפילו התחיל בהיתר אסור לאכול קודם קידוש ע"ש]. וע"כ צ"ל דהמג"א פירש כן בדברי הגמ' בפסחים הנ"ל דשבת קובעת לקידוש.

ונראה דזהו ג"כ סברת הב"ח דמשו"ה אסור לטעום משחשיכה דשבת קבעה נפשה [אע"פ דאסור לעשות סעודה קודם התפילה וכו'ל], והיינו משום דבענין שיהא הקידוש בתחילת השבת דוקא, והלכך אע"פ דאכתי אסור לעשות סעודה מ"מ אסור לטעום כלום עד שיקדש וכמנ"ל.

אמנם בקידוש של יום ודאי לא שייך האי טעמא, ועכצ"ל דהא דאסור לטעום קודם הקידוש ביום, הוא רק משום איסור טעימה קודם מצות קידוש, והא דאסור אפילו טעימה צ"ל משום שתקנוהו כדוגמת קידוש של לילה, וכמבואר בר"ן בפרק ע"פ דכל ענין קידוש דיום הוא תקנה משום כבוד יום לעשות קידוש ביום כמו בלילה ע"ש, ולכן קודם התפילה דאכתי לא חל מצות קידוש מותר לשתות מים, אכן אם עדיין לא טעם כלום מתחילת השבת י"ל דבאמת יהא אסור לו לשתות מים.

ומעתה נראה דמי שלא קידש בליל שבת וצריך לקדש ביום שפיר מותר לשתות מים קודם התפילה, דאע"פ דהוא מחוייב בקידוש של לילה, מ"מ כיון דבלא"ה אינו מקדש בתחילת השבת [וסעד כבר בלילה בלא קידוש, כמבואר במג"א ס' רפ"ט סק"ד דמי שאין לו יין לקדש מותר לאכול בלא קידוש, והביא כן מדברי ההגה"מ פכ"ט משבת ע"ש], שוב לא שייך בזה האיסור מדין שבת קובעת לקידוש, וכל איסורו הוא רק משום דאסור לטעום קודם הקידוש [כמו בכל קידוש דיום], וא"כ קודם התפילה דאכתי לא חל חובת קידוש שפיר מותר לשתות מים.

[ועי' מנחת צוה"ל] שמוצדד לומר דכל הקידוש ביום למי שלא קידש בלילה הוא רק מדרבנן, והיינו משום דעיקר קידוש דאורייתא הוא רק בלילה שהוא כניסת השבת וכדאמרין בפסחים שם דעיקר קידוש בלילה הוא, ולפ"ז ודאי י"ל דלא שייך בזה חומר האיסור כמו בקידוש של לילה, מיהו אף אי נימא דהוי קידוש דאורייתא וכמבואר במ"ב ס' רע"א סק"ט ובשעה"צ שם סקמ"ז בשם הפמ"ג, מ"מ י"ל דלא שייך בזה הסברא דשבת קובעת וכמנ"ל.

שו"ר בס' שערי דעה חלק ב' ס"ב שנשאל בשאלה זו וכתב בפשיטות שמוותר לשתות קודם התפילה כיון שאין בידו לקדש במקום סעודה לא נאסר עליו לשתות.

בענין מי שבדק בהמה שלא היה צריך לבדקה ומצא טריפה אם חשיב כמזיק

ואני תמהתי הרבה בזה דאדרבא הרי הצילו מאכילת איסור, ואע"פ שמן הדין יכול לסמוך על הרוב, מכל מקום אם הוא טריפה הרי הוא אכל דבר שאסור לאכלו וא"כ נמצא שהצילו מן האיסור. [ויעיין בספר שערי תבונה למרן בעל הקה"י שכתב להביא ראיה מהא

ק"ל (פסחים ק"ה א' ובטוש"ע או"ח רע"א ח') דמי שלא קידש בליל שבת מקדש והולך כל היום כולו. והנה בשו"ע ס' רפ"ט ס"א ב' דמותר לשתות מים בשבת בבוקר קודם התפילה, מפני שעדיין לא חל עליו חובת קידוש, ומקורו מדברי הרא"ש פרק ערבי פסחים.

ויש להסתפק במי שלא קידש בליל שבת דצריך לקדש ביום אי ג"כ מותר לשתות מים קודם התפילה בבוקר או לא, דלכאורה י"ל דכיון דכבר נתחייב אתמול בקידוש של לילה וקודם קידוש של לילה אסור לשתות אפילו מים א"כ גם עכשיו בבוקר יהא אסור לשתות מים קודם קידוש, אמנם מסברא נראה דסו"ס כיון דעכשיו אין יכול לקדש עד לאחר התפילה הרי אין עליו חובת קידוש ומותר לשתות מים קודם התפילה.

[ועי' ב"ח ס' רע"א שחקר בדין זה דמי שלא קידש בליל שבת מקדש כל השבת אם הוא מדין תשלומין או דהוי עיקר זמן קידוש, ותלה זה בפלוגתא הראשונים אי אף בפשיעה אמרינן דמקדש כל השבת כולה או דוקא באונס ע"ש, וע"כ במנחת צוה"ל מוציא ל"א, והנה אי נימא דהוי רק מדין תשלומין ודאי מסתבר דלא חל עליו חובת הקידוש עד לאחר התפילה, ואף אי נימא דהוא מעיקר זמן הקידוש, מ"מ מסתבר דסו"ס כיון דאינו יכול לאכול קודם התפילה אין עליו חובת קידוש].

יבואר דבליל שבת אסור לטעום קודם קידוש אע"פ שאינו יכול לסעוד כביצה ועוד קודם ערבית

אולם י"ל ע"ז, דהנה שיטת הא"ר בס' רפ"ו דאף לאחר תפילת שחרית קודם מוסף מותר לשתות [וכן לאכול אכילת עראי] בלא קידוש, דס"ל דאכתי לא חל עליו חובת קידוש, כיון דאין יכול לאכול סעודה קודם מוסף. וצ"ל דאע"פ דיכול לאכול כזית פת קודם מוסף ולעשות קידוש במקום סעודה, מ"מ כיון דאין יכול לעשות סעודה קבועה קודם מוסף לא חייל עליה חובת קידוש. [ובמ"ב שם סק"ט הביא דברי הא"ר וכו' להקל בזה באדם שחלש ליבו ע"ש].

וקשה דהא בליל שבת ק"ל דאסור לטעום כלום קודם קידוש משעה שנכנסה שבת [כמבואר בשו"ע רע"א ד'], והרי הכ"נ אסור לאכול סעודה קבועה קודם ערבית, ומבואר דאפ"ה אסור לטעום קודם קידוש, וע"כ דכיון דיכול עכ"פ לאכול כזית פת חל עליו חובת קידוש ואסור לטעום עד שיקדש, א"כ מאי שנא קודם מוסף דשרי לאכול בלא קידוש. **אמנם** בשלמא היכא דקיבל שבת מבעוד יום א"ש דאסור לטעום עד שיקדש, משום דשפיר יכול לעשות סעודה [כל זמן שלא הגיע זמן סמוך לערבית], וא"כ שפיר חייל עליה חובת קידוש [דיכול לקדש מבעוד יום כדאיתא בברכות כ"ז ב' ובשו"ע רס"ו ב'] ואסור לטעום עד שיקדש. [ואמנם ע"י בשעה"צ ס' רצ"ט שהביא בשם בנין עולם שנסתפק אי בקבלת שבת מבעו"י נאסר לאכול קודם קידוש או לא, אך המג"א בס' רע"א הביא מדברי הב"ח שם דאם קיבל שבת מבעו"י אסור לאכול עד שיקדש, וכן פסק המ"ב שם סק"א]. אולם היכא דלא קיבל עליו שבת מבעוד יום או שקיבל סמוך לחשיכה שכבר אסור לאכול קודם ערבית, צ"ע אמאי אסור לטעום עד שיקדש הרי אין יכול לעשות סעודה ולא חל עליה חובת קידוש.

יבואר דקידוש ליל שבת חמיר טפי ואסור לטעום לפניו גם באי אפשר לו לקדש ולסעוד סעודתו

ואשר עכצ"ל דקידוש דליל שבת חמיר טפי מקידוש דיום, דאע"פ דאין יכול לאכול סעודה קבועה מ"מ אסור לטעום עד שיקדש. ויעו"ב ב"ח ס' רע"א אות ד' שביאר הא דאסור לטעום בליל שבת משחשיכה [אם לא קיבל שבת קודם] וז"ל: הילכך דוקא משחשיכה אמרינן שבת קבעה לנפשה דאסור לטעום משחשיכה עד שיקדש כדאמר לשם (פסחים ק"ה א') אבל מקמי חשיכה ליכא איסורא עכ"ל, ולכאורה צ"ב למה הוצרך להאי טעמא [ובגמ' שם אמרו כן לענין מי שהתחיל לאכול מבעוד יום דמ"מ משחשיכה אסור להמשיך אכילתו עד שיקדש משום דשבת קבעה נפשה וכדפי' יכול לעשות סעודה ולא חל עליה חובת קידוש].

שמעתי הוראה שמשגיח שבדק בהמה במקום שע"פ דין אי"צ לבדוק לפי שסומכים על רוב ומצא שהיא טריפה הרי הוא מזיק, ודומה למוציא צורות מן החיטים דחשיב מזיק כמב' בשו"ע חו"מ ס' רכ"ט ס"ב והכ"נ חשיב מזיק.

יב' אם נכון לבדוק מזוזה של רבים במקום שאי"צ בדיקה לחייבם במזוזה אחרת

וכה"ג שמעתי שנשאל חכם אחד בשוכר ביתו של חבירו לשבת אחת ובדק המזוזות אע"פ שלא היה צריך לבדוק ומצא בה פסול אם חשוב כמזיק דפשוט שאינו חשוב כמזיק, דכיון שבאמת היה פסול הרי הציל חבירו מביטול מצוות מזוזה. **והנה** בספר דרכי תשובה ריש סימן ל"ט כתב בהא דכתב השו"ע שכל י"ח טריפות אי"צ לבדוק אבל כל אדם רשאי להחמיר על עצמו לבדוק גם מה שאי"צ לבדוק מדינא אבל אינו רשאי להחמיר על חבירו ולהפסיד ממנו על ידי שיבדוק מה שאין צריך לבדוק וימצא שהוא טריפה יעו"ש.

ונראה מדבריו דלכתחלה לא יבדוק מה שאין צריך לבדוק להפסיד ממנו חבירו אבל אם בדק ומצא שהוא טריפה בוודאי אינו צריך לשלם לו על הפסידו וכמשנ"ת. **והנה** לענין לבדוק מזוזה במקום שאי"צ לבדוק כגון מזוזה של רבים שצריך לבדוק פעמיים ביובל אם נכול לבדוק אע"פ שעל ידי כן יכול למצוא פסול ולהיבא את הרבים לכתוב מזוזה חדשה **שמעתי בשם מחותני הגאון ר' איתמר גרבו שליט"א** דמזוזה שאני בדמיונה אונס לאו כמאן דעביד דמי ואם היתה המזוזה פסולה נמצא שלא קיים מצוות מזוזה וזוהי לא חשיב מזיק את חבירו על ידי שבדק וצריך להוציא ממנו עבור מזוזה חדשה, אבל באיסורים שכל שסמך על הרוב לא עבר על איסור כלל שהרי אנוס אפשר שלא יבדוק במקום שאי"צ בדיקה כדי שלא להפסיד את חבירו שהרי אנוס אינו צריך כפרה כלל וכל שסמך על הרוב ונמצא טריפה הרי הוא אנוס וגרם להוציא ממנו שלא לצורך וע"ע.

וכענין זה במשך חכמה סוף פרשת בא על הפסוק ושמרת את החוקה הזאת כתב וז"ל י"ל ע"פ מה שתרצתי קושיית התוס' שהקשו אמאי דאמרין בכלאים עושה לו תכריכים למת, הא איכא לועג לרש, וכמו ברי"ד דאזיל ושרי דתכליתא לבית הקברות ואמר למחר באין אצלינו ועכשיו מחרפין אותנו, ואמרת דבל"ת העיקר הוא מה שאין אדם עושה, ואם עשה מחמת אונס או ענין אחר הפוטרו, שוב הוא כמו כל אדם שעושה אינו נחשב לעושה, ושוב לא עשו כמו זולתו. לא כן במצות עשה, אף שלא יעשה מחמת איזה אונס, מ"מ לא מייחשב כמאן דעביד, דסו"ס לא עשה. וא"כ שפיר במת בל"ת דכלאים, אין הליבשה מתיחס כלל אליו, כיון שנעדר ממנו הבחירה והיכולת, ואין לך אנוס גדול מזה. לא כן בעשה, סו"ס לא עשה, ושפיר איכא לועג לרש, עכ"ל. יעו"ש עוד מש"כ בזה.

בענין שפיכת היין מכוס של הבדלה אחר שבירך בורא פרי הגפן

שמתחילין לערות תוך הכוס כשמתחילין הנה אל ישועתי ומערה והולך עד שמוגיע למעיני הישועה אז שופך שינול היין על שפת הכוס על הארץ, עכ"ל.

ולא קשה ממש"כ הרמ"א בסיומן רצו סעיף א' וז"ל גם שופכים מן הכוס לאחר הבדלה ומכניס בו הנר ורוחצים בו ענינו, משום חיוב המצוה, עכ"ל, וחזו"ן דגם לאחר הברכה שופכים מן הכוס על הנר אע"פ שמפסידין היין של ברכה, דבזה אינו ביזוי מצוה שהרי עושה כל זה לחיוב מצוה ולהכי שרינן ליה אבל לשפוך בשביל סימן טוב אפשר דאסור וע"ע.

ודודי זקני הגה"צ ר' זאב אידלמן זצ"ל שהיה מדקדק במצוות באופן מופלא ביותר בערוב ימיו הווי צריכים לשמשו וגיסו הרב הגאון ר' משה אליהו שכטר שליט"א סיפר שעשה לו הבדלה וכיבה נר ההבדלה בין שנשפך על הצלחת ואמר לו להדליק שנית ושפך עליו מהיין שהיה בכוס כמש"כ ברמ"א סימן רצו ס"א וז"ל גם שופכים מן הכוס לאחר הבדלה ומכניס בו הנר ורוחצים בו ענינו, משום חיוב המצוה, עכ"ל, ומבואר שצריך לשפוך מן הכוס כדי לכבות בו נר הבדלה, וכ"כ דקדק במצוות לעשות ככל הכתוב בדקדוק ברמ"א, אלא דצ"ב שהרי מה שהדליק שנית אינו נר הבדלה וצ"ב.

בענין מי שישכח טו"מ או יעלה ויבא בערב שבת אם יכול להשלים תפלתו במעין שבע

ונזכר בליל שבת, יתפלל ערבית ואח"כ ישמע ברכת מעין שבע מהש"ן ויתכוון לצאת בזה לדעת מי שסובר שצריך לחזור יד"ח תפלת תשלומין של מנחה, ויצא בזה יד"ח. **אלא** דלכאורה יש לעיין בזה, דהנה בבי" סוף ס"ו ר"ס"ח כתב דמעטם של הגאונים דס"ל דיוצאין בליל שבת בברכת מעין שבע, משום דתפלת ערבית רשות היא להכי הקילו דיוצא יד"ח בברכת מעין שבע, וכתב בבי" דכן נראה מדברי הסמ"ג שהריא דברי הגאונים האלו שטעמם משום דתפלת ערבית רשות. וישי"ו בסידור בית יעקב להגר"י עמ"ד יצ"ל בתפלת ליל שבת שכתב דתפלת ערבית דליל שבת חובה, ומ"מ העתיק דברי הגאונים שהם התפללו תפלת מעין שבע בליל שבת יצא, וע"ע. **ולפ"ז** אפשר דאם לא התפלל מנחה או לא הזכיר יעו"י בתפלת מנחה של ע"ש אינו יכול לצאת תפלת תשלומין של מנחה בברכת מעין שבע, דהא טעמא דיוצא בברכת מעין שבע הוא משום דתפלת ערבית רשות הקילו בה, אבל כשצריך להתפלל תשלומין של מנחה שהיא חובה אינו יכול לצאת תפלת תשלומין בברכת מעין שבע.

אמנם אכתי יש להסתפק בזה דאפשר דכשמתפלל תשלומין של מנחה בערבית אין תפלת תשלומין חובה כתפלת מנחה, אלא תפלתו רשות כתפלת ערבית דהא מתפלל עתה בזמן תפלת ערבית שהיא רשות, ואין תפלת תשלומין עדיפה על תפלת זמנה, וכלשון הגמ' טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים דהיינו שמתפלל את תפלת ערבית פעמיים.

ויסוד ספק זה אי תפלת תשלומין דינה כתפלת שאותה צריך להשלים או כאותה שזמנה עתה, לכאורה נפק"מ נמי לגבי נשים ששכחו ולא התפללו מנחה אם צריכות לחזור ולהתפלל ערבית שתיים. והנה לגבי אנשים קי"ל דאף תפלת ערבית רשות מ"מ קביל על עצמם כחובה, אבל הנשים לא קיבלו על עצמם להתפלל תפלת ערבית כחובה, כמבואר במ"ב סימן ק"ו סק"ד, ועתה יש להסתפק כששכחו להתפלל מנחה האם צריכות להתפלל ערבית כדי שתהא תשלומי המנחה התפלה השני, או שמאחר ואשה אין חיבת להתפלל ערבית א"כ תוכל להשלים תשלומי מנחה גם בלא שתתפלל ערבית קודם. ואי נמאחר ואשה אין חיבת להתפלל ערבית א"כ תוכל להשלים תפלת ערבית יש לה א"כ תרווייהו אינם אלא רשות ואין האשה חייבת בהם, ואם רוצה להשלים תפלת המנחה צריכה להתפלל ערבית ואח"כ תשלומי מנחה דתרווייהו דין אחד להם.

ולכאורה נראה מוכרח דתפלת תשלומין של מנחה כשמתפלל בערבית אינה אלא רשות, דהנה כתב בשו"ע סי' קח ס"ג דהא דמשלים התפלה שהפסיד הוא דוקא בזמן תפלה, אבל בשעה שאינו זמן תפלה לא ומקורו מדברי הרשב"א ריש תפלת השחר.

דצפור משולחת של מצורע מותר שלא אמרה תורה שלא לתקלה והרי מי שאכלו סמך על הרוב שאינו צפור משולחת של מצורע ומכל מקום אם פגע בצפור זה ואסורה הרי היא תקלה אצלו וחזו"ן שגם במקום שסמך על הרוב הרי התקלה אצלו והדברים ארוכים.

והגע עצמך הרי המוכר לחבירו בשר ונמצא אחר כך שהוא טריפה אפי' אם אכל ונהנה מן הבשר הרי הוא מחזיר לו הדמים משום שחשיב שלא נהנה מן הבשר משום שכל שהוא אסור באכילה אינו חשוב כנהנה כמבואר בשו"ע חו"מ סימן רל"ד ס"ב ואע"פ שכשנאכל היה יכול לסמוך על הרוב שאינו טריפה מכל מקום כיון שהוא אסור באכילה אינו חשוב כנהנה מן המאכל וחייב להחזיר לו הדמים שלקח ממנו, ובוודאי שאינו חשוב כמזיק שהרי אינו ראוי לאכילה כלל, שגם אם היה אוכלו לא היה חשוב אכילה לשלם עליו.

וכן ראיתי שהורה מרן הגרי"א זצ"ל שאין לתבעו על ההפסד שנגרם עקב כך לבעל הבמה, ואדרבה על בעל הבמה לשלם לו על כך שגילה שזו טריפה.

יב' מזיק בהמה ונמצאת טריפה ולולי שהזיקה היה יכול למכרה בתורה שלימה

ויעיין בנתה"מ סימן רז סק"ח שכתב לענין מזיק בהמה ונמצאת טריפה שאינו משלם אלא דמי טריפה, אע"פ שאלמלא הזיקה היה אפשר למכרה להרישה ולקבל עבורה את כל שויה, מ"מ כיון שנמצאת טריפה נתברר שלא היה שוה רק שהיה יכול להוות לאחר, ומזיק אין צריך לשלם רק כפי מה ששוה ולא כפי מה שיכול להוות. ויש להעיר ע"ז מהא דהבורר צדור מגורו של חבירו המובא בסיומן רכ"ט סעיף ב' שאע"פ שאין הצדור שווה מאומה מ"מ כיון שמותר למכור הצדור בידד עם החטין נותן לו דמי חטין ואינו יכול לומר שצדור בעלמא הזיק לו, ולכא' י"ל ע"פ מש"כ הראשונים בב"ב דף צ"ג ע"ב שכיון שידוע שבתבואה מעורב הצדור ובכ"ז משלמים עבורו הרי זה ממון גמור כעפרות וזהב ולא דבר הגורם לממון בלבד, וא"כ אין לדמותו לבהמה טריפה שרק מחמת הטעות משלמים עליה ואינה באמת שווה כבהמה כשרה.

אכן בדעת קדושים סי' א' בסופו ובגדולי קודש על הדע"ק אות ט"ז ובאמרי בינה דיינים סי' כ"א ובחלקת יואב חו"מ סי' כ"א ובמהרש"ם ח"ג ס' רצ"ט ובהגהות על הנתיב"מ שם כתבו שההורג את הטריפה חייב לשלם כפי שווי בהמה כשירה וכתבו שזה דומה לבורר צדור מנורו של חבירו שכיון שעומד כך למכירה נחשב כשור ממון ע"י"ש.

נשאלתי בהא דאיתא ברמ"א בריש ס' רצ"ו דנוהגין לשפוך מכוס של יין של

הבדלה מעט יין על הארץ, משום דאמרין כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה, ועושין כן לסימן טוב בתחלת השבוע. אם נזכר שלא שפך מן הכוס לארץ עד לאחר שבירך ברכת בפה"ג האם ישפוך כעת מהכוס.

ונראה לכאורה פשוט דלאחר שכבר בירך על הכוס כיון שנעשה הכוס לכוס של ברכה אסור לשפוך ממנו דהוי ביזוי לכוס של ברכה. אמנם ברמ"א שם כ' וז"ל ונוהגין לשפוך מכוס של יין על הארץ קודם שסיים בפה"ג כדי שלא יהא הכוס פגום עכ"ל, וכוונתו שלא יחסר מן הכוס לכוס שלם שהרי אינו נעשה פגום אלא בשתיית הכוס וכבר עמד בזה בט"ז שם, ומבואר דכלאו הכי היה יכול לשפוך מן הכוס גם לאחר הברכה ולא חיישין לביזוי הכוס של ברכה שבידו עליו ושופכין מן הכוס לארץ וע"ע.

ובט"ז סימן רצ"ו הביא מהספר חסידים שלא ישפוך לארץ אחר שבירך שהוא בזיון הברכה וכן בספר כנסת הגדולה סימן רצ"ט כתב וז"ל ושותה מלא לוגמיו ועכשיו מצאתי בספר מטה משה סימן תק"נ שנמצא כתוב בספר חסידים אחר שבירך על מיני שתיה אסור לשפוך המים על כן יש לדקדק לשפוך קודם הברכה, ויש מודקדים

ענין זה כבר נדפס והובא בכמה עיתונים ונשנה כאן בשביל פרשה שנחידשה בו

הנה ברה"ש שחל בערב שבת קדש תולדות ובליל שבת לא היה ר"ח יתכן שינסה לספק אם צריך להשלים תפלתו ולא יוכל להשלים מחמת שני סיבות.

בשו"ע או"ח ס' ק"ח ס"א כתב דאם לא הזכיר יעו"י בתפלת מנחה של ר"ח ונזכר בערב שכבר אינו ר"ח יתפלל ערבית שתיים ויתפלל השני לשם נדבה, ובמ"ב שם סק"ג כתב דכוונתו שיתנה ויאמר אם חייב אני להתפלל תשלומין הרי זה לחובתי ואם לאו הרי זה לנדבה. ומקורו מהפמ"ג, וטעמא דמילתא הוא מאחר ואיכא פלוגתא דרבוותא בזה אם צריך להתפלל ערבית שתיים משום דהא אינו מזכיר בערבית יעו"י ולא יתכן כלום כשיתפלל ערבית שתיים, ויש שכתבו שבכ"ז צריך להתפלל ערבית שתיים משום דשכח להזכיר יעו"י במנחה הוי כלא התפלל כלל, ולהכי יתפלל ערבית שתיים, ומשום האי ספקא יתפלל ערבית שתיים ויתנה בנדבה.

והנה במ"ב שם סק"ג כתב דאם חל ר"ח בע"ש וז"ל ר"ח רק יום אחד ושבכה במנחה להזכיר של ר"ח ונזכר אחר שחשיבה, אין להשלים כלל בליל שבת כיון דאינו מועיל כלום (דהא אינו מזכיר יעו"י) ורק כשיכול להתנות בנדבה, ואין מתפללין תפלת נדבה בשבת עכ"ל.

ולכאורה הכא נמי כשכח טל ומטר במנחה בע"ש ונזכר בליל שבת, שאינו יכול להזכיר חסרון הזכרת טל ומטר בליל שבת דהא אין מתפללין אלא שבע, וא"כ אינו יכול להתפלל שתיים של ערבית משום ספקא דפלוגתא דרבוותא.

אמנם למש"כ הגר"ח הובא בסמטסיל סימן א' דבאל הזכיר טל ומטר הכל מודים דחשיב כלא התפלל דהוי כחיסר במטבע הברכה, אי"כ ודאי יוכל להשלים בתפלת ערבית שתיים. אמנם חידושי הגר"ח לא ס"ל להרבה אחרונים כמבואר במג"א סימן ק"ח ס"ק מ"א וכבר הביא ראי' זו בהר צבי יעו"ש וכ"כ בישועות יעקב דטו"מ הוי כיעלה ויבוא יעו"ש.

ולפ"ז בערש"ק תולדות תש"ב יכול לטעות בשכחה יעלה ויבוא ושכחה טו"מ שעדיין לא עברו ל' יום שאמרו טו"מ יש לו ספק אם צריך להשלים תפלתו ואינו יכול להשלים מספק.

יבואר אם יכול לצאת תשלומי מנחה במעין שבע בליל שבת

אמנם כבר נודע דלכאורה יש עצה להאיש להתפלל ערבית שתיים. דהנה בשו"ע סי' רס"ח ס"ג כתב דכליל שבת אם שמע מהש"ן ברכה מעין שבע מראש ועד סוף יצא ע"כ. ואף דבטור הביא דיש חולקין בדיו, ה"מ ב"ש"ע פסק כן להלכה, א"כ מי ששכח יעו"י במנחה של ע"ש

לע"נ הרה"ג ר' מנחם מנדל ב"ר טוביה זצ"ל נלב"ע ט' כסלו תשי"ט תנצב"ה